

ПАСЯДЗЕЛКІ

Трагікаедыя ў дзвюх дзеях

Дзеючыя асобы:

Леакадзія Генрыхайна (Лёдзя) – былая акторка
Міла Сымонаўна – жанчына без комплексаў
Эдуард Іванавіч – былы архітэктар
Лявон Францавіч – былы супрацоўнік гандлю
Вязальшчыца – фігура без слоў, часткова спаралізаваная. Яна ўвесь час
вяжа, распрацоўвае рукі і вельмі выразна рэагуе на словы прысутных.

Дзея адбываецца ў сацыяльным доме, у які людзі трапляюць рознымі шляхамі. Кожны з іх мае на пакойчыку са сваімі рэчамі. Але дзея адбываецца ў пакоі з круглым сталом і венскімі крэсламі, сафой і крэслам, туалетным столікам і камодай, на якім стаіць патэфон.

ДЗЕЯ ПЕРШАЯ

З’ЯВА 1

Лёдзя перад люстэркам старанна разглядае свой твар, рукі, пры гэтым спявае са спявачкай, голас якой гучыць па радыё. У пакой урываецца Міла. Лёдзя войкнула ад нечаканасці

МІЛА. Ты ўсё яшчэ сваімі рукамі займаешся?

ЛЁДЗЯ. А чым загадаеш заняцца?

МІЛА. Пылюка ж у цябе якая. Хай бы працерла!

ЛЁДЗЯ. У нас прыбіральшчыца ёсць.

МІЛА. Яно і відаць, хто тут прыбірае (*Бярэ анучу і пачынае выціраць пыл*).
Трэба намачыць. (*Выйшла і вярнулася*). Жаніхі зараз прыйдуць!

ЛЁДЗЯ. Чые жаніхі?

МІЛА. Не мае ж! Вось дык дзіўна: прыхарошваешся, ручкі беражэш, а жыць у пары не хочаш.

ЛЁДЗЯ. Бачыш, Мілачка, мне пашчасціла жыць у любові.

МІЛА (*перапinyaе*). Такой больш не будзе, лічыш?

ЛЁДЗЯ. Я і не прыкідваю наконт гэтага.

МІЛА. Эдуард хіба горшы?

ЛЁДЗЯ. Мілачка Сымонаўна!

МІЛА. Маўчу, маўчу. Але дзіўлюся: у вашым жа асяродку гэта не грэх.

ЛЁДЗЯ. А ў вашым, паважаная?

МІЛА. Ой, мае костачкі мылі, мылі (*Перыпыніла занятак*). Цяпер, пэўна, радуюцца: лічаць, што я ў багадзельні для састарэлых.

ЛЁДЗЯ. Ну, у састарэлых цябе нават твае ворагі не запішуць.

МІЛА. У якім узросце ты, Лёдзечка, аўдавала?

ЛЁДЗЯ. У пяцьдзесят, даўно ўжо.

МІЛА. А я ж у пяцьдзесят два ў трэці раз замуж выходзіла. Праўда, у гэты раз выключна па разліку: старому ж было за восемдзесят. Але ён на мяне ў крыўдзе не быў: даглядала, пахавала. А дочкі мае, даруй ім Божа літасцівы, псіхіатру мяне паказваць збіраліся. А як адышоў, аднапакаёўку мне пакінуўшы, дык пачалі: “Мамачка! Ідзі да нас. У адной пажыві, у другой...”

ЛЁДЗЯ. Забаяліся, што ў чацвёрты раз...

МІЛА. Не. Кватэру каб прадала. Першай пакінула трохпакаёвую, што з першым нажыла, другой – двухпакаёвую, што з другім пабудавала. І на гэтую вусны раскаталі. Еўрарамонт захацелася ім зрабіць, мужыкам машыны купіць. А ты, матка, як пераходны вымпел хадзі з рук у рукі.

ЛЁДЗЯ. І што ж ты зрабіла?

МІЛА. Здала, як і ты. Магла і ў чацвёрты раз, але падумалася: не шчасціць са мной мужыкам – паміраюць. Не хачу больш хаваць. Першага не так было шкада: піў, біў. А другога – кахала. Гэта ён мяне Мілачкай называў. Я Людміла. (*Зноў пачынае праціраць камоду*). Дарэчы, а чаму ты сваю здала. У цябе ж сквапных дочак не было.

ЛЁДЗЯ. Не захацела каб аб маёй смерці даведаліся па паху з маёй кватэры.

МІЛА. Ой, барані Божа.

ЛЁДЗЯ. Кідай ты гэту справу.

МІЛА. Адчапіся! Не люблю сядзець без справы. А тут прычына: паклоннікі хутка з’являцца. Варта пастарацца!

ЛЁДЗЯ. І я дзеля іх стараюся.

МІЛА. Не бачу, каб старалася.

ЛЁДЗЯ. Каб мець паклонніка, галоўнае не з’явіцца перад ім з бігудзямі ў валасах, мяшкамі пад вачыма і без пратэзаў у роце.

МІЛА. Во што значыць інтэлігентка! А мы, простыя людзі, можам без пратэзаў. А раз без зубоў, то і не кусаемся. За гэта нас улады любяць. Заўжды кажуць: для простых людзей яны працуюць, стараюцца.

ЛЁДЗЯ. Мілачка! Не ўцягвай мяне ў палітыку. Тым больш, што ў цябе зубкі ёсць.

МІЛА. Хочаш сказаць: магу укусіць? Калі шчыра, магу. Я заўсёды была бунтаркай (*Аддаецца ўспамінам*). Мяне нават з камсамола выганялі. Потым,

праўда, зноў узялі. Таму я з радасцю перабудову ўспрыняла: на мітынгі хадзіла, у пікетах стаяла. Горла як не сарвала, крычучы: “Ганьба! Ганьба! Жыве Беларусь!” А вось ты, інтэлігентка, ці была хоць на адным мітынгі?

ЛЁДЗЯ. Уяві, была. Праўда, толькі адзін раз.

МІЛА. Не спадабалася?

ЛЁДЗЯ. Не ў тым справа. Не ўбачыла перспектывы. На мітынгі бацькі былі без дзяцей, дзяды без унукаў. І адны жаночыя твары. Гэта, па-першае. А па-другое, вашы лідэры не тыя прыярытэты вылучылі.

МІЛА. Цяпер мушу згадзіцца. А тады верылася. Лідэр наш цяпер у эміграцыі. А ворагі мае, камсамольскія важакі, выбіліся ў алігархі і жывуць – у вус не дуюць.

ЛЁДЗЯ. Калі чуеш, што каго з іх...

МІЛА (*паспешна*). А і не шкадую. Усё хачу спытацца: навошта ты сюды гэтае старэчка прывезла? Гэты пылаборнік.

ЛЁДЗЯ. Я цябе не прасіла прыбірацца.

МІЛА (*разглядае свае рукі*). Каб мне рукі памазаць. А то яны ў мяне якпарэпаньыя (*Бярэ крэм, які ёй дае Лёдзя, і намазвае рукі*). А што як Эдзічак і мне ручку пацалуе? (*Лёдзя пасміхаецца*). А што пасміхаешся? Не баішся, што адаб’ю? Не бойся. Дык чаму ж лепшай мэблі не прывезла?

ЛЁДЗЯ. Хіба дрэнны стол?

МІЛА. Стол добры, а камода гэтая?

ЛЁДЗЯ (*усаджваецца*). На гэтай сафе сядзела калісь мая маці.

МІЛА. Пэўна, ляжала з цыгарэтай.

ЛЁДЗЯ. А ты ўгадала! І яшчэ з кубачкам кавы (*Паднялася, дастала з камоды кубачак*). Вось з гэтым кубачкам, кітайскі фарфор. Берагу, як зрэнку вока.

МІЛА. Музейны экспанат. Чаму ж не за шклом?

ЛЁДЗЯ. Настаіцца яшчэ. А цяпер я з вялікай асалодай п’ю з яго сваю каву.

МІЛА. А гэтае крэсла?

ЛЁДЗЯ. Падарунак ад мужа.

МІЛА. Камода, пэўна, бацькава яшчэ.

ЛЁДЗЯ. Камода – ад майго любімага дзядулі.

МІЛА. Жывеш з настальгіяй.

ЛЁДЗЯ. Ого! Такое слова ведаеш. Не, жыву з успамінамі. І таму дужа рада, што яны са мной! Сярод новых рэчаў я адчувала б сябе вельмі старой.

МІЛА. А сярод старых – маладой?

ЛЁДЗЯ. Ну, я ж значна маладзейшая за іх!

МІЛА. А пасля іх – куды, на сметнік?

ЛЁДЗЯ. Не, у музей побыту. Такая ёсць дамоўленасць. А, можа, ты што хацела б?

МІЛА. Ой, не-не! Даруй! Даруй, дарагая. Я, безумоўна, часта улезу са сваім языком куды не трэба.

ЛЁДЗЯ. Ну, што ты, Мілачка Сымонаўна.

МІЛА. Затое, глянь, як я тваю камодачку адчысціла. З усіх гэтых выкрунтасаў пыл выцягнула.

ЛЁДЗЯ. А што ж яны не ідуць? Калдуны ж здзержынеюць. (*Стук у дзверы. Лёдзя падымаецца*).

МІЛА (*ідзе адчыняць*). Лёгка на ўспамін.

У пакой мужчыны завозяць жанчыну-, падаюць кошык з клубкамі нітак. Лёдзя ухутвае яе ногі пледам.

ЛЯВОН. Ну во і парадак. Наша свечачка на сваім пасту, і будзе пільненька сачыць за нашым маральным станам.

МІЛА. Не балабонь лішняе.

У гэты час Эдуард вітаецца з Лёдзя, цалуючы ёй руку.

ЛЯВОН. Я што? Пакрыўдзіў? (*Глядзіць на жанчыну. Тая ківае яму пальцам*). Даруй, даруй, дарагая. А ці кончацца калі твае ніткі? (*Жанчына круціць галавой адмоўна*). Так і будзеш круціць спіцамі да скону.

МІЛА. Адстань! Бяры прыклад з Эдзіка. Пацалаваў ручку – і як піянер! (*Лявон кідаецца зрабіць тое ж, але Міла ітурхае яго*). А ён пра ніткі! Ну, назапасіла жанчына нітак.

ЛЯВОН. Хочаш сказаць: накрала? (*Цалуе руку Леакадзіі*).

МІЛА. От... чалавеку ў вушах вішчыць.

ЛЯВОН. Ну, чаго, Мілачка, разышлася? (*Спрабуе абняць Мілу*).

МІЛА. Рукі не распускаць. Прывык на сваіх складах дзевак мяць (*Эдуард у гэты момант падае Леакадзіі каробку цукерак*). Эдзічак, бачыш, з цукеркамі, а ты з абдымкамі.

ЛЯВОН. Розныя тэмпераменты...

МІЛА. І характары. Ён цукеркі, а ты – фарш.

ЛЯВОН. Што, даражэнькая, заказала. А ці гатовы ўжо калдуны?

(Эдуард цалуе руку Міле).

МІЛА. Гатовы. Табе, Эдзічак, за такі пацалунак першаму калдуна дам. (*Бярэ пад руку Лявона*). Сходзім за імі. (*Выходзячы*). Стаўце талеркі.

Леакадзія з Эдуардам накрываюць на стол, дастаючы ўсё з камода.

ЛЁДЗЯ. Бачыце, як Міла адмыла маю камоду?

ЭДУАРД. Комод и не был грязным. А что такое колдуны?

ЛЁДЗЯ. Зараз убачыце, і нават паспытаеце.

ЛЯВОН (уносячы на блюдзе калдуны). Якія пахі! (Ставіць на стол і збіраецца ўзяць адзін калдун).

МІЛА (б'е па руцэ). Не лезь наперад. Першы калдун я паабяцала Эдзічку. Сядайце, дарагія мае.

Вязальшчыцу разам з крэслам падсоўваюць да стала.

ЭДУАРД. А чаму все-такі колдуны?

МІЛА. Таму што даводзіцца над імі шмат калдаваць.

ЛЯВОН. Гэта табе не бульба ў мундзірах. Яе абабраць, нацерці трэба (Паказвае свае рукі). Во сляды ад таркі.

МІЛА. Фарш падрыхтаваць. Ну, заправіць яго перцам, цыбуляй.

ЛЯВОН. Яна рыхтавала, калдавала. Я толькі спрабаваў, ці чаго не занадта. Як кажучь, быў паддоследным.

МІЛА. От балабол! (Працягвае) Трэба акуратненька зляпіць клёцкі з фаршам у сярэдзіне, кінуць у вар, паварыць. А калі яны ўсплывуць, шумовачкай дастаць, у каструльку перакласці і ў духовачку. (За час гаворкі калдуны раскладзены на талерках, паліты смятанай; падрыхтавана ўсё і для Вязальшчыцы).

ЭДУАРД. Я понял – это как пельмени.

МІЛА. Эдзічак! Куды вашым пельмешкам да нашых калдуноў!

ЛЯВОН. Нашы возьмеш у рукі – маеш рэч!

ЛЁДЗЯ. Тут вы маеце рацыю, паважаны Лявон Францавіч. Але колькі не кажы слова “халва” – у роце соладка не стане. Зараз вось “откушаем и оценим”.

Усе бяруцца за відэльцы.

МІЛА. Хвіліначку. (Пачынае чытаць малітву). Блаславі, пан Бог, нас і нашыя дары, і тых, хто іх прыгатаваў. І дай хлеб тым, хто яго не мае, праз Хрыста, Пана нашага. Амінь!

Усе хрысцяцца і бяруцца за вячэру. Святло гасне.

З'ЯВА 2

За сталом усё тыя ж

ЭДУАРД. Отличная вещь – ваши колдуны, милая Мила Самсоновна (Цалуе ёй руку).

ЛЯВОН. А я што казаў?!

ЭДУАРД. Отменные, я бы сказал.

ЛЁДЗЯ. Перчыку можна было б паболея.

МІЛА. У наступны раз пакладзеш столькі, колькі вытрымае твая печань, але ўжо я іх есці не буду. Каму апошні пакласці?

ЛЯВОН (*цягнецца з відэльцам*). Каб дабро не прападала.

МІЛА (*б'е па руцэ*). А пуза не лопне!

ЛЯВОН. А я збіраўся на чатырох падзяліць.

ЛЁДЗЯ. Не, не, мне досыць.

ЭДУАРД. И я пас.

Міла складвае талеркі ў вызваленае блюда, Лёдзя кладзе туды відэльцы і нажы.

МІЛА. Ну, то даядай, Лявонка. Не шчыруй дужа! (*Калі той папярхнуўся, б'е яго па спіне*). Што казалі: не адбярुць. От любіць смачна паесці.

ЛЯВОН. Нечым жа трэба цешыць сваё цела.

МІЛА. А хіба жонкі іншым не цешылі? (*Лявон моўчкі старанна жуе*). У яго ж іх было аж цэлых шэсць.

ЛЯВОН (*давячыся*). Не перабольшвай!

МІЛА. А колькі ж?

ЛЯВОН (*закончыўшы страву, кладзе на блюда сваю талерку і прыборы*). Афіцыйна была толькі адна. А так замуж браў яшчэ чатырох.

ЛЁДЗЯ. Лявон Францавіч! Не ведала, што вы такі сэрцаед.

ЛЯВОН. Не я еў, маё елі. Канечне, па маладых гадах дужа не перажываў. Пажывем гады тры і разбяжымся. Прыйддзе, бывала, да мяне з сумачкай, ад'язджае з чамаданамі. Але свята месца, кажуць, пуста не бывае.

МІЛА. Адна ручкай махне – бывай, а другая ўжо падалом перад ім круціць.

ЛЁДЗЯ. А ты адкуль ведаеш?

МІЛА. На танцулькі разам бегалі. Толькі тады ён мяне і не заўважаў.

ЭДУАРД. А дзеці?..

Вязальшчыца насцярожылася.

ЛЯВОН. Дзяцей не было, дзякаваць Богу. (*Да Вязальшчыцы*). Даруй, за гэта дзякаваць не варта, але.

ЛЁДЗЯ. Ніколі і ні з кім?

ЛЯВОН. Ніколі. Праўда. Адна хацела на мяне сваё дзіця павесіць. А я ёй даведачку адну. А то яшчэ і аліменты прыйшлося б плаціць.

МІЛА. Ну, і дапамог бы жанчыне дзіця выгадаваць.

ЛЯВОН. Калі б яна па-чэснаму – гадаваў бы! Ведаў жа, што сваіх не будзе. А казла з сябе рабіць не дазволіў. Даў, праўда, ёй адступнога, каб да судоў не даводзіць, і ўжо сам зрабіў ёй ручкай мах-мах.

ЭДУАРД. И на всех хватало?

МІЛА. Дык дзе ж і кім працаваў!

ЛЯВОН. Гэта, як цяпер разумею, і была для маіх бабачак-матылькоў галоўнай прынадай. Не за лысіну, не за пузцо маё яны мяне кахалі.

МІЛА. Ой, кахалі! А сам кахаў?

ЛЯВОН. Ну, выгляд рабіў.

МІЛА. І яны рабілі. Выбіраў жа прыгажунь.

ЛЁДЗЯ. Вам проста не шанцавала, Лявон Францавіч.

ЛЯВОН. Такая ўжо ў мяне планіда (*Гулліва*). Але я і яшчэ разок гатовы.

МІЛА. Мяне маеш на ўвазе?

ЛЯВОН. А чаму і не цябе?!

МІЛА. Кінь дурное! Я трох мужыкоў пахавала. Чацвёртага не вытрываю. Дык тых хоць было за што: адзін пакінуў двухпакаёўку, там цяпер мая малодшанькая жыве. Другі – аднапакаёўку.

ЛЯВОН. Столькі кватэр, а ты тут?

МІЛА. І без усялякага блату, уяві сабе. Здала дзяржаве кватэру і атрымала пакойчык.

ЛЁДЗЯ (*перапыняе*). Мілачка, не заводзься! Усе мы тут на адных умовах. Давайце піць гарбату. Эдуард Іванавіч, дапамажыце мне.

Лёдзя з Эдуардам выстаўляюць чайныя прыборы, а Міла з Лявонам выносяць брудны посуд і вяртаюцца з чайнікамі.

МІЛА (*працягвае*). Так што я табе сур'ёзна: кінь дурное. Я цябе і так тым-сім ласаваць буду, бо і сама я люблю смачна паесці.

ЛЯВОН. А сарочкі ці папрасуеш? Нядаўна ж прыпаліў адну.

МІЛА. Папрасую, і шкарпэткі пацырую. (*Заспявала прытопваючы*).

Як вазьмуся за спаднічку,
Ды прытопну каблучком,
Колькі мужыкоў ні мела,
Ўсе былі пад каблучком.

ЛЯВОН (*наставіўшы чайнік*).

Не пужай мяне, жанчына,
Не баюся я цябе,
Бо збіраюся прызнацца,
Закахаўся я ў цябе.

Падхапіў Мілу і закружыў яе.

МІЛА (*прыпыніўшыся*).

Не кахайся, стары дурань,
Не смяшы добрых людзей!
Не хачу з табою разам
Трапіць у хэўру да чарцей.

ЛЯВОН (*спыніўся*). А як жа тады? (*Спявае*). ”Любви все возрасты покорны.
Её порывы благотворны...»

МІЛА. Кінь у спакоі класіку. У жыцці гэта смешна.

ЛЯВОН. А чаго сама ў трэці раз замуж хадзіла?

МІЛА (*як не чуе*). Ой, замарыў ты мяне, Лявончка! Добра танчыш!. Галоўнае, польку!. Не развучыўся, хоць шапку андатравую насіў.

Усе садзяцца да стала.

ЛЯВОН. Насіў! І не адну знасіў!

МІЛА. І начальніцкім жонкам рукі паціскваў? А мо і цалаваў?

ЛЯВОН. Бывала, кветачка, ты мая кабетачка.

МІЛА. Ой, знайшоў кветачку!

ЛЁДЗЯ. На кветачку і падобна. Вунь як расчырванелася.

ЛЯВОН. Кветачка, толькі калючая.

МІЛА. Чартапалох, значыцца.

ЛЯВОН. Табе відней!

МІЛА. На некалючых асцё возяць. А вальсок ці ўмееш?

ЛЯВОН. Хіба не бачыла? І вальсок, і танга. Маэстра, музыку! (*Сам ставіць кружэлак*).

ЭДУАРД. А чай?

МІЛА. А нікуды ён не дзенецца ваш чай, а наша гарбата.

ЭДУАРД. Почему горбатый?

Усе смяюцца.

ЛЁДЗЯ. Чай – па-нашаму гарбата.

МІЛА (*пакуль Лёдзя з Лявонам возяцца з патэфонам, разважае*). Патэфон – такая добрая рэч! А мы павыкідалі.

ЛЁДЗЯ. Я, бачыш, не выкінула. Мяне вельмі кранае яго гучанне (*Пайшоў гук*).

ЭДУАРД. Да, это звучание будит хорошие воспоминания.

Лявон запрашае Лёдзю і танцуе з ёй.

МІЛА. Гэта ж узяў у рукі – і ў лес, а там на палянцы дзе, накруціў сабе і танцуй.

(Лявон узмацняе гук, і Міле нічога не застаецца, як запрасіць на танец Эдуарда. Святло гасне...)

З'ЯВА 3

На канаве – Лёдзя. У крэсле – Вязальшчыца. Лявон і Міла гуляюць у карты. Прыходзіць Эдуард і ставіць на стол вазу з садавінай

ЭДУАРД. Добры вечер (*Цалуе дамам рукі*). Прошу прощения за опоздание.

МІЛА. Які ў нас гжэчны кавалер!

ЛЯВОН. Дзе ты быў увесь дзень?

ЛЁДЗЯ. Якая вам розніца, Лявон Францавіч? (*Да Эдуарда*). Сядайце, калі ласка.

ЭДУАРД. Благодарю. (*Садзіцца*). В городе был. В банке.

МІЛА. Вы трымаеце грошы ў банку? Хіба вас не абабрала дзяржава?

ЭДУАРД. Меня, как всех! Но и я её немножко. Трёхкомнатную продал, однокомнатную купил и сдал. Денежки отдал сыну. У него небольшой бизнес в России.

МІЛА. Усё аддаў?

ЭДУАРД. Немножко оставил себе. Вот снимаю проценты ежемесячно.

ЛЁДЗЯ. А самі да сына не збіраецеся?

ЭДУАРД. Нет, здесь могила жены. Да и зачем обременять невестку.

За гаворкай Лявон і Міла закончылі гульню.

ЛЯВОН. Не шанцуе мне ў картах. Можа заб'ем лепш козліка?

ЛЁДЗЯ. Не шанцуе ў картах. Можа, пашчасціць у каханні. Кажуць, людзі...

МІЛА. Давайце лепш заб'ем козліка, чым гаварыць пра каханне.

Ідзе падрыхтоўка да гульні ў даміно: усе рассяджваюцца працягваючы гаворку.

ЭДУАРД. Мила Симоновна, как я понимаю, тоже не захотела обременять детей?

МІЛА. Так ды не так. Пакрыўдзілі яны мяне. Дужа пакрыўдзілі. Гэта ж дадумацца: прапанаваці мне жыць год у адной, год у другой! Я ім што – мяч футбольны, каб з аднаго поля на другое качацца?

ЛЯВОН. І правільна зрабіла. З дзецьмі жыць – век ім служыць. Дык – гуляйма! Чый ход?

МІЛА. Мой. А ты адкуль ведаеш? Гадаваў? (*Робіць ход пад яго*).

ЛЯВОН (*адбіваючыся*). З жыццёвых назіранняў.

МІЛА. І маеш рацыю. З мужыком лепш. Яго і кінуць можна. А дзеці –навекі вечныя. Ім колькі не службы, не давай, усё – мала.

Гуляюць з прыстукам.

ЛЯВОН. (*прыстукнуўшы*). Міла, Міла. Дарэчы, Міла Сымонаўна: ты і па пашпарту Міла? Дык ты, кветачка-кабетачка, і па пашпарту Міла?

МІЛА. А табе што? Не падабаецца?

ЛЯВОН. Наадварот, падабаецца.

ЛЁДЗЯ. Так яе пачаў называць другі муж.

МІЛА. А мне і спадабалася.

ЛЯВОН. Цудоўнае імя. Мне яно вельмі падабаецца, але я не паддалася. Казлёначкам не хачу быць.

МІЛА. А! Аказваецца, уся справа ў маім імені!

ЭДУАРД. Прекрасное имя. Звучит приятнее, чем Люда.

МІЛА. Цярпець не магу, калі хто мяне Людай называе. Дык на што гуляем? (*Усе маўчаць, пераглядаюцца*). Які штраф прагулянту? Маўчыцё? Тады я прапаную: на аповед смешнай гісторыі з жыцця.

ЭДУАРД. А если их не было?

МІЛА. Такога быць не можа! Хаця, ведаю адну такую асобу. Сур'ёзную жанчыну. Камуністку былую. Цяпер пенсіянерку. Дык вось, цётка Клава смешных гісторыі не ведала і не ведае. Усё жыццё расказвае толькі пра тое, як шукала рэзервы, каб перавыканаць план. Век не здагадаецца на што перавыканаць: па вырабу двух- і трохкалковых вешалак.

Лёдзя ў гэты час перакладае для Эдуарда сказанае, усе смяюцца.

ЭДУАРД. Ну, что ж! Было у нас такое время, когда спрос на такой товар был. А искать резервы было выгодно, даже перспективно.

МІЛА. Пачэсна нават. Мая суседка дэпутатам гарсавета была. А цяпер так любіць нашага прэзідэнта, што ў паперку “за здравіе” ўпісвае яго поўныя рэгаліі.

Усе смяюцца, толькі Вязальшчыца незадаволена.

– А што я сказала? Яна сама расказвала. Царкоўнікі кажуць, што трэба толькі імя, а яна сваё. У мяне, кажа, запіска кароценькая: не лянуйцеся, чытайце ўсё, бо я плачу.

За распевадам Міла і прайграла.

ЛЯВОН. Вось і прайграла наша Людачка – балаболачка. Ой, даруй!

(Міла б'е яго па плячу).

– Ну, даруй! Але з песні слоў не выкінеш: прагулянтка – расказвай смешную гісторыю.

МІЛА. А хіба ты не рагатаў толькі што?

ЭДУАРД. В принципе, история, по нынешнему времени, смешная.

ЛЯВОН. От хитруга! (*Раздае за яе*).

ЭДУАРД. Значит, любит президента.

МІЛА. Вельмі любіць. Шкадуе, што не здольна ўжо прыносіць карысць дзяржаве, народу. Што не стане больш дэпутатам, каб пасабляць яму кіраваць дзяржавай.

ЛЯВОН. Яны такія – бабы нашы: “И коня на скаку остановит, и в горящую избу войдёт...”

ЛЁДЗЯ (*успамінае сваю гераіню*). “И вот стою я перед вами... простая, русская баба: мужыком бітая, ворагамі пужаная... Словам, накіравалі кухаркі.

ЛЯВОН. Палітыка – справа брудная.

МІЛА. Гэта няправільна!

ЛЁДЗЯ. Ой, ой, дарагія мае, паважаныя. Толькі не пра палітыку! У мяне ад яе ціск падымаецца. Эдуард Іванавіч, вы прагулялі! Ваша гісторыя.

ЭДУАРД (*падумаўшы*). А если я спою?

МІЛА. Калі ласка, дарагі Эдзічак! (*Падае яму гітару*). Што спяеце?

ЭДУАРД. Ну что закажете.

ЛЯВОН. Заказваю “Вечерний звон”. (*Пакуль Эдуард настрайвае гітару*).

Ён мне часта спявае, калі мы прагульваемся вечарамі.

ЭДУАРД. Мы поём вместе.

МІЛА. Так, Лявон. Дамаўляемца адразу, паколькі ў цябе ні голасу, ні слыху...

ЛЯВОН. Адкуль ты ведаеш? Лёдзя ж такога не кажа.

МІЛА. Лёдзя – дама інтэлігентная: яна не скажа. А я люблю казаць праўду ў вочы: ні голасу, ні слыху. А ведаю я гэта, бо вучылася тры гады ў музычнай школе. На цымбалах іграла. І спявала ў хоры. Не крыўдуй, даражэнькі, за праўду. Ты будзеш, як я пакажу во гэтак (*Паказвае рукой*) – бомкаць: бом-бом...

Лёдзя з Эдуардам пасмейваюцца.

ЛЯВОН. Добра, добра, камандзірша, буду бомкаць.

Эдуард пачынае спяваць, а Лявон па камандзе – бомкаць. Да спеваў далучаюцца і жанчыны. Святло гасне.

З’ЯВА 4

У пакоі Лёдзя і Эдуард усаджваюць Вязальшчыцу. Заходзіць Міла. І амаль тут жа – Лявон.

МІЛА. Лёгкі ты на нагу, Лявонка, дзякаваць Богу.

ЛЯВОН. Ляцеў, як матылёк на агеньчык.

МІЛА (*дапамагае ім*). Таму і абпальваў крыльцы, што лётаў на агеньчыкі

Вязальшчыцы не падабаюцца гэтыя словы.

– Шкадуеш? Знайшла каго шкадаваць!

ЛЯВОН. Не будзь занудай! Ды я і не ў крыўдзе на свой лёс.

МІЛА. І на апошнюю не крыўдуеш?

ЛЁДЗЯ. Ці не занадта шмат ты чаго ведаеш, дарагая? Сядайце, Лявон, на канапу.

ЛЯВОН. Не турбуйцеся, Леакадзія! (*Устаючы*) Яна мае на ўвазе маю апошнюю жонку.

МІЛА. Якая выгнала яго на вуліцу (*Прысаджваецца побач*).

ЛЁДЗЯ. З вашай кватэры? Сядайце вы, Эдуард.

Эдуард дачакаўся, калі яна села ў сваё крэсла, і сеў на сваё месца.

МІЛА. Ужо не з яго, а з іхняй! Як законная жонка.

ЛЯВОН. Не выганяла, вядома, але “было дзела”!

МІЛА. Мана была. Абвялі мужыка. Манюкаў прыгрэў.

ЛЯВОН. Ну, памыліўся я, няўдала выбраў.

МІЛА. Ты выбраў?

ЛЯВОН. Ну, ніхто ж не сватаў. Значыцца, сам.

МІЛА. Чуеш, Лёдзя, сам, кажа, выбраў.

ЛЁДЗЯ. А хто ж?

МІЛА. Ды яна цябе выбрала. Пэўна, на тых танцах у парку і выглядзела.

ЛЯВОН. Во тут, Мілачка, памыляешся. Сам выбраў. І не маладуху. І не кралю якую. Звычайную жанчыну з сынам. Сям’і захацелася, каб снедаць разам, вячэраць.

ЛЁДЗЯ. І як хутка ажаніліся?

ЛЯВОН. Хутка. Нават сувязі сякія-такія выкарыстаў, каб без тэрміна на абдумванне. Распісаўся, прыпісаў. Збіраўся ж век з імі дажываць.

МІЛА. А ёй, змяюцы, мала прыпіскі. Угаварыла даравальную на сына напісаць.

ЭДУАРД. И вы подарили квартиру?

МІЛА. Яна яго як загіпнатызавала. Дарослага хлопца ўсынавіў.

ЛЯВОН. Дык жа ён папрасіў дазволу татам мяне называць. І яна такавала каля мяне, як ні адна ранейшая. І каб жа дужа прасіла, дык не: падала ідэю і замоўкла.

Вязальшчыца з жалем паглядае на Лявона.

МІЛА (да яе). Ты, мая даражэнькая, вяжы, вяжы! Не слухай яго! Прыбядняецца. (Тасуе карты). Згуляем у падкіднога!

ЛЯВОН. Можна! (Працягвае). І маўчыць, маўчыць. А я ўсё думаю, думаю. Свайго ж дзіцяці няма, а гэты як сын. Студэнт, будучы юрыст.

ЛЁДЗЯ. А як жа вы сюды трапілі?

ЛЯВОН. Добрыя людзі дапамаглі. Пайшлі насустрач. Як заслужанага працаўніка гандлю, паставілі ў чаргу на паляпшэнне жыллёвых умоў.

МІЛА. А ён і заслужанага заслужыў паслугамі, даруйце за таўталогію.

ЛЯВОН. У такой сферы працаваў. Народ абслугоўваў.

МІЛА. Ой мне! Народ. Не смяшы! Садзімся за стол.

Усе рассяджваюцца за сталом.

ЛЁДЗЯ. Ну, чаму ты так, Міла? Лявон Францавіч, сапраўды, многім пасабляў.

МІЛА. А чаму ж не дапамог заслужанай артыстцы? А то во толькі і маеш, што гэты антыкварыят. (Раздае карты).

ЛЁДЗЯ (зробіўшы ход). Я мела добрую мэблю, дарагая мая.

ЛЯВОН. Магу пацвердзіць: кухню “Вязінка” сам дастаўляў. Так: у каго бубновая шасцёрка?

ЛЁДЗЯ. У мяне. *(Разбіраючы карты. І спальня “Зіна”...*

ЛЯВОН. А казалі ж – не для сябе.

ЛЁДЗЯ. Мне было няёмка. Я магла ж аддзячыць толькі запрашэннем на прэм’еру.

ЛЯВОН. Для мяне, паважаная Леакадзія, гэта дарагога каштавала: я ж глядзеў на вас з першага рада. Дык ідзіце да Мілачкі.

Лёдзя зрабіла ход.

МІЛА. Ага! Значыцца, з іншых і канверцікі браў! *(Адбіваецца).*

ЛЯВОН. Ну, быў грэх, быў! Ці ведала мельніка не ў муцэ?

ЛЁДЗЯ. Не нагаворвайце на сябе, Лявон Францавіч. Эдуард! Падкінеце?

ЭДУАРД. С удовольствием, уважаемая. *(Падкідвае).* Так вы давно знакомы?

ЛЁДЗЯ. Даўно. І добрыя знаёмыя.

МІЛА. А Эдзік ці даставаў дзе які дэфіцыт? *(Адбіваецца).*

ЭДУАРД. Даставал. Жена любіла красівыя вещи.

Падкідвае Лявон

МІЛА. І чым расплочваўся?

ЭДУАРД. И ужинами в ресторанах, и вылазками на природу.

ЛЯВОН. Яна хоча даведацца, ці даваў у канверціках, ці пераплочваў?

МІЛА. Безумоўна пераплочваў. Інакш, як бы такія, як ты, краляў сваіх забяспечвалі. На зарплату? Якая яна была тады! Колькі атрымліваў? *(Угледзеўшы, што біць нечым).* Ну, Лявонка, беражыся! *(Забірае карты).*

ЛЯВОН. А гэта камерцыйная тайна, кветачка калючая

Вязальшчыцы яўна не даспадобы Міліны прыдзіркі.

– Не турбуйся, Яніначка. Няхай пачэша язычок. Даю ў дагон.

МІЛА. Не вазьму! Ты спазніўся. Я ўжо ўзяла свой куш.

ЭДУАРД. И всё же, как они вас сюда определили?

ЛЯВОН. Што вы? Гэта не яны. Былі нават здзіўлены, прыкінуліся зняважанымі.

ЛЁДЗЯ. Чаму вы лічаце, што прыкінуліся? Можна, яна і, сапраўды, збіралася з вамі век дажываць?

МІЛА. Дажыве і без яго: няблага ж уладкавалася.

ЛЯВОН. Дажыве! З сыночкам, нявестачкай і мацёркай, якую прывезла на зіму і паклала на свой ложак у нашай спальні.

МІЛА. Во змяя хітрая!.

ЛЯВОН *(працягвае).* Сама пайшла спаць у пярэдняю на крэсла-ложак. *(Да Лёдзі).* Я іду да вас, Леакадзія.

МІЛА. Эдзік! Не зявай!

Пайшоў. Лёдзя адбілася.

ЭДУАРД. Я слежу за картой. А чаму не в зал?

ЛЯВОН. А там ужо спаў наш сыноч са сваёй нявестай. Яны, бачыце, вырашылі пажыць у грамадзянскім шлюбе, як на Захадзе, каб праверыць, ці падыходзяць адзін аднаму ў сэксе.

ЭДУАРД. Так откровенно и заявляли? *(Падкінуў карту)*

І тут Міла пачала кідаць свае. Лёдзя адбіла ўсе.

МІЛА. А чаму вы дзівіцеся? Цяпер жа пра сэкс цэлымі суткамі і па тэлеку, і па радыё, і ў газетах. Эдзік! Кідай Лявону!

Эдуард кідае, Лявон адбіваецца.

ЛЯВОН *(задаволены чарговым ходам)*. Ну, не мог жа я дапусціць, каб жанчына ў пярэдняй спала. Пераставіў крэсла ў кухню і абаснаваўся там. Аж пакуль не збег сюды.

ЭДУАРД *(абдумваючы ход)*. Сожалеете?

ЛЯВОН *(б'е карту)*. А ні-ні! З такімі сябрамі?! Міла! Падкінь!

Раздаецца стук у дзверы, Міла з картамі ў руках адчыняе і пачынае тлумачэнне.

МІЛА. Так, паважаныя! Гарэлкі ў нас няма? Не п'ём, не курым. А ў карты не забаронена. Што? Вы не з праверкай? О, даруйце! Як гэта я забылася. Збірайцеся! Будзе вам канцэрт! *(Зачыніўшы дзверы)*. Чулі? Ад нас чакаюць канцэрта. Ведаюць жа, што тут артыстка жыве.

ЛЁДЗЯ. Я тут толькі пенсіянерка.

МІЛА. Нічога падобнага. Артысты застаецца артыстамі аж да смерці. Пакуль ногі трымаюць. Ці не так, Лявонка? Паспяваем?

ЛЯВОН. У мяне ж ні голасу, ні слуху. Сама ж казалася.

МІЛА. Бумкаць умееш! А я буду чытаць байкі *(Пачынае дэкламаваць байку)*.

ЛЁДЗЯ. Ну, я маналог магу.

МІЛА. Ад цябе, Эдзічак, чакаюць рамансаў.

ЛЯВОН. Заспявай “Явар з калінаю”

МІЛА. Цудоўна! Рэпеціруем! *(Падае Эдуарду гітару)*. Мы падпяём. У карты пасля канцэрта дагуляем.

Эдуард падбірае акампанемент, пачынае напяваць “Шепчется явор с каліною...”

ЛЯВОН. А я буду нажом па шклянцы *(Дэманструе, і тут Вязальшчыца пачынае дзынкаць пруткамі)*. О! І свечачка наша з намі будзе!

МІЛА. Цудоўна! Цудоўна. Усім нашым дружным калектывам. Толькі ты, Лявон, не забівай яе гука! Пачынаем! *(Лявон пачынае няправільна)*. Лявон, не

вылазь са скуры! Не лезь наперад бацькі. Слухай і дзынкай! (*Пачынаюць нанава*). Стоп! Пачынаць трэба ціха, амаль шэптам (*Усе сцішваюць свае гукі*). ЛЯВОН. Спыніцеся! Давайце ўлічваць узрост нашага слухача. А то ім падасца, што мы толькі вусамі шавелім (*Спяваюць крыху мацней*).

ЛЁДЗЯ. Як хутка мы спеліся.

МІЛА. Бо ў душы ўсе артысты! (*Выглянула за дзверы*). Ужо сабраліся. Чакаюць, у далоні б'юць. Пайшлі!

Дапамогшы Вязальшчыцы, выходзяць. Святло гасне.

ДЗЕЯ ДРУГАЯ

З'ЯВА 5

На сафе паўляжыць Леакадзія ў тэатральным адзенні. На сваім месцы сядзіць Вязальшчыца. Гучыць ціхая музыка. Уваходзіць Міла. Нейкі час пільна глядзіць на Леакадзію.

МІЛА. Зноў ляжыш? А рухацца хто будзе за цябе? Рух, сама ведаеш, – залог здароўя! (*Леакадзія пачынае дырыжыраваць пад музыку*) Чаго рукамі махаеш? Хіба няпраўду кажу?

ЛЁДЗЯ. Праўду кажаш. Рух – само жыццё.

МІЛА. А што гэта на табе?

ЛЁДЗЯ. Касцюм адной з маіх герайн. “Даму з камеліямі” глядзела калі-небудзь?

МІЛА. Гэта пра тую, што памірае? (*Спаханіўшыся*) Ты што? Паміраць сабралася? А, Божачка літасцівы! Я жартавала, калі казалася, што артыстка павінна і паміраць, як артыстка.

ЛЁДЗЯ. Не перажывай, сяброўка! Калі-небудзь жа прыйдзеца.

МІЛА. Дык то ж калі-небудзь.

ЛЁДЗЯ. А як так жыць.

МІЛА. Што такое? Што? Чаму такі настрой?

ЛЁДЗЯ. Не хачу жыць без кубачка кавы!

МІЛА. А твая печань яе хоча?

ЛЁДЗЯ. Мне няма справы да яе. Хачу кавы! А ты не даеш мне яе ўжо другі дзень.

МІЛА. Я дзейнічаю ў тваіх інтарэсах.

ЛЁДЗЯ. Дакладней, у інтарэсах печані.

МІЛА. Ну, дык жа тваёй, а не сваёй.

ЛЁДЗЯ (*з тэатральным жэстам*). Мілачка! Усё адно памерці прыйдзеца.

МІЛА. Ну, не ад цэрозу ж печані!

Вязальшчыца цікуе за імі.

ЛЁДЗЯ. Не ад гэтай трасцы, дык ад ціску памру.

МІЛА. Ціск умеюць паніжаць. Выратуюць, калі што. Паклікаць сястрычку?

ЛЁДЗЯ. Не трэба! Павышаць не ўмеюць.

МІЛА. Як гэта не ўмеюць?

ЛЁДЗЯ. Ты шчаслівая жанчына, калі гэтага не ведаеш.

МІЛА. Не ведаю, дзякаваць Богу. Усё ж схаджу ў медчасць (*Выходзіць, сустраўшыся ў дзвярах з Эдуардам*). Эдзічак, пабудзь ля Лёдзі, пакуль я за доктарам злётаю.

ЛЁДЗЯ (*іграючы хворую*). Не ляці ты дужа!

ЭДУАРД. Что случилось?

МІЛА. Ціск у яе, кажа нізкі (*Вылятае*).

Эдуард занепакоена замітусіўся.

ЛЁДЗЯ. Эдуард Іванавіч, нічога пакуль не здарылася. Але можа здарыцца, калі вы не падыграеце мне.

ЭДУАРД. Подыграць? Но как?

ЛЁДЗЯ. Трымайце мяне за руку, нібы лічыце пульс.

Эдуард так і робіць, калі заходзіць Лявон. Вязальшчыца ледзь стрымлівае смех.

ЛЯВОН. Куды гэта Мілачка паляцела? Ажно мяне не ўгледзела! (*Пасля паўзы*). З Лёдзям што? (*Маўчанне*). Леакадзія! Вам кепска?

ЛЁДЗЯ. Так сабе.

ЛЯВОН. Які пульс?

ЭДУАРД. Тяжело определить.

МІЛА (*уваходзіць імкліва*). Лёдзечка, трымайся! Трымайся, даражэнькая! Зараз я зраблю табе тваю атруту (*Лявону*). Бяры ключ, Лявонка, і прынясі баначку з кавай (*Наўздагон*). Яна ў шафе на верхняй паліцы! (*Лявон выходзіць*). Даруй мне, даражэнькая! Я ж не ведала, што ты кофеманка. Зараз завару.

ЛЁДЗЯ. Няхай варыць Эдуард Іванавіч.

МІЛА. Няхай сабе варыць (*Ідзе да Вязальшчыцы, каб направиць на ёй плед, выгляд якой яе вельмі дзівіць*). Табе яе не шкада?

Эдуард прынёс ў кававарцы ваду і ўключае яе ў разетку.

ЛЯВОН. (*вяртаецца з кавай*). Гэта, безумоўна, не наркотык які, але ўсё адно, як наркотык. Не Божае гэта тварэнне! Не Божае! (*Вязальшчыца ківае, але смех не сыходзіць з яе твару*). Нешта ты сёння вясёлая? (*Успомніўшы*).

Лёдзя, а цукар?

ЛЁДЗЯ. Я без цукру.

МІЛА. Як гэта без цукру! Гэта ж адна горыч!

ЛЯВОН. У гэтай горычы ўвесь кайф!

МІЛА. Во інтэлігенцыя дае: у горычы кайф!

ЛЁДЗЯ (*бадзёрым голасам*). Ой, які водар! Вы цудоўна гатуеце каву, Эдуард Іванавіч. А пеначка будзе?

ЭДУАРД. Обязательно, уважаемая!

МІЛА. Што, ужо палягчэла? Ад аднаго водару? Ціск прапаў?

ЛЁДЗЯ. Пачаў падымацца, уяві сабе!

МІЛА. А Божа літасцівы! І як жа далей будзе? Гэта ж колькі каштуе кожная баначка гэтай атруты! Ніякай пенсіі не хопіць.

ЭДУАРД. Я в состоянии покупать для Леокадии кофе. Согласны? (*Выключае*).

ЛЁДЗЯ. Калі будзеце самі гатаваць.

ЭДУАРД. С удовольствием (*налівае, падае*).

ЛЯВОН. І я не буду стаяць убаку ад такой акцыі.

МІЛА. Дзіўлюся я на вас.

ЛЯВОН. А што тут дзівіцца? Прывычка – другая натура.

МІЛА. Ну, табе і не грэх. Вунь у цябе колькі ў банках ляжыць!

ЛЯВОН (*наспешна пераводзіць гутарку*). Калі мець на ўвазе жалезныя...

МІЛА. А колькі, ці ведаеш?

ЛЁДЗЯ (*даніўшы*). Не прыставай! Якая табе розніца?

ЛЯВОН. Так! Наколькі мне помніцца, мы збіраліся сёння правесці вечар за картамі. (*Паглядае на Вязальшчыцу*). Ну, даруй, даражэнькая, тваю Біблію мы чыталі ўчора. Добрага патрошку. Дазволь паграшыць! (*Пачынае раскладваць карты*).

МІЛА. Куды ты спяшаешся, Лявонка!

ЛЯВОН. Вы чуеце? Лявонкам называе. А за бачок узяць не дае.

МІЛА. У цябе яшчэ ёсць ахвота да бачкоў?

ЛЯВОН. Дык магу даказаць! (*Спрабуе абняць, седзячы за сталом*).

МІЛА (*адбіваецца*). Ды што там ужо і засталася пасля шасці жонак?

Вязальшчыца ледзь паспела ўхіліцца ад іх рук.

ЛЯВОН (*хапае Мілу ў абдымкі*). Не баісь, на твой век хопіць! (*Вязальшчыцы гэта не падабаецца, да яе*). Жартуем, жартуем. Ну, калі і не даганю, дык сагрэюся, як кажуць.

МІЛА. Адпусці! Косці пераломіш, кот марцовы! (*Вырвалася з яго абдымкаў*). На жарты яго цягне. А цяпер слухайце, што скажу: хто быў сярод нас апошнім прагулянтам?

ЛЁДЗЯ. Я.

МІЛА. Іменна! Так што сядайма і слухаем. І не толькі слухаем. Бачаце на ёй убор? Сядайма і глядзім. Уявіце, што мы ў тэатры.

Пакуль прысутныя ўсаджваюцца, Лёдзя рыхтуецца: запальваецца настольная лампа, выключаецца верхняе святло, і Лёдзя – іграе ўрываек са спектакля “Дама з камеліямі”. Святло гасне.

З’ЯВА 6

Леакадзія заканчвае ўрываек са спектакля, у цішы чуюцца слабыя, рэдкія воплескі Вязальшчыцы. Яе падтрымліваюць астатнія.

МІЛА. Лёдзечка, якой ты была маладой і прыгожай!

ЛЁДЗЯ. А цяпер толькі прыгожая, хочаш сказаць?

МІЛА. Я сказала тое, што сказала.

ЭДУАРД. Я согласен, Милочка Симоновна, я очарован!

Стук у дзверы. Міла адчыняе, выходзіць і адтуль чуецца яе голас.

МІЛА. На прагулцы мы былі! Як не бачылі? Мы больш за гадзіну гулялі. І гэта ў такую непагадзь. Улічвайце наш узрост, нарэшце. А цяпер адрэпеціруем. Як што? Каляды. Адсвяткуем, не хвалойцеся! Усё падрыхтуем, адрэпеціруем. Будзе вам і белка, будзе і свісток (*Вярнуўшыся ў пакой*). Як яны аб нашым здароўі клапацяцца.

ЛЯВОН. А можа, наадварот? Каб мы прастуджвліся і вызвалілі ім пакоі?

МІЛА. Ціпун табе на язык! Хапае пустых пакояў. Людзі баяцца пакідаць сваё жытло. Кажу сваёй суседцы, цётцы Клаве: здавай кватэру і да нас. Будзеш з успамінамі выступаць, у прэзідыумах сядзець. Любіць яна пра гэта ўспамінаць. Не хоча! Кажы, заслужыла, каб дзяржава пра яе клапацілася. Прыходзіць да яе з сабеса адна. У магазін сходзіць, у аптэку. Кватэру да свята якога прыб'яруць. А так – больш да суседзяў: то малачка ёй прынясіце, то яшчэ што... І не ўлічвае, што бабы сваё ледзь з базару нясуць. Просіць жа. І не саромеецца. Днямі на лавачцы сядзець можа, а ў магазін – ногі “не слухаюцца”.

ЛЯВОН. Не любіш ты цётку Клаву.

МІЛА. Старасць трэба паважаць. Але і сталаму чалавеку трэба маладым спачуваць. Гэта наша Алёнка, суседка: танюсенкая, слабенькая, а цягне з базару і ёй торбу морквы ды буракоў. Гэта добра? Кажу ёй, што ў нас у канцы калідора магазін. Ходзім за пакупкамі ў пакаёвых тапачках, толькі махне рукой і ўсё. Сядзіць у сваёй норцы, як той тхор.

ЛЯВОН. Табе што? Сумна тут без яе?

МІЛА. Чаму сумна? Не. Мне тут спраў хапае. Во “Каляды” ўзялася правесці.

ЭДУАРД. (*да Лёдзі*). Што такое “Каляды”?

ЛЁДЗЯ. Гэта па-вашаму – Рождество.

ЭДУАРД. А! Ряженые?

МІЛА. У вас ражаныя, а ў нас калядоўшчыкі.

ЭДУАРД. Извините, я не говорю по-белорусски, но слушать мне вас приятно. Почти всё понимаю. Может, скоро и заговорю даже.

МІЛА. Эдзічак, дай я цябе за гэта пацалую! (*Пацалавала*). Паважаю я цябе яшчэ больш. Лічу цябе рускім беларусам. Лёдзя! Пацалуй Эдзіка, бо ён не пагарджае тваёй мовай!

ЛЁДЗЯ. Гэта мая сцэнічная мова.

МІЛА. Ты руская?

ЛЁДЗЯ. Не, я полька.

МІЛА. Якая полька? Апалячаная, акаталічаная беларуска!

ЛЁДЗЯ. Ну, няхай будзе так, калі ты лепш за мяне ведаеш.

МІЛА. Ты ж з Копыля, а Копыль быў пад палякамі.

ЛЯВОН. Пра што гаворка? Якая розніца, хто адкуль. Усе мы зямляне, суседзі: копыльскія, слуцкія, галоўнае – разумеем адзін аднаго. Я заўсёды ганарыўся знаёмствам з Леакадзіяй, бо мог з ёй гадзінамі гаварыць на адной мове. З астатнімі мне даводзілася гаварыць на іх мове, на трасянцы. Замест слова “маніць” мне даводзілася гаварыць “он врот”. Як скажу, бывала, – усе рагочуць. А з Леакадзіяй я адводзіў душу.

МІЛА. Значыцца, у душы ты быў беларускім расейцам?

ЭДУАРД. А вы, Мила Сымоновна, по-русски ни-ни?

МІЛА. Чаму ні-ні? Я ўмею. Можа, і на трасянцы, але я жанчына без комплексаў: як умела, так і гаварыла. А калі хто мяне не разумееў, казалі: бяры з сабой перакладчыка.

ЛЁДЗЯ. Так і казалі?

МІЛА. Ну, думала так.

ЛЯВОН. Во якая яна ў нас: думала так. Словам, фігу ў кішэні трымаць умела.

МІЛА. А вось такая! Любіце ўжо, якая ёсць. Я дык вас усіх люблю. Люблю вельмі. І цябе, свечачка! (*Абдымае Вязальшчыцу, цалуе*). За ручкі твае працавітыя, за тое, што за грахі нашыя церпіш. (*Узяла яе руку, разглядае і кажа*). Гора табе, жанчынка, дасталося шмат. Дзіцятка пахавала. (*Вязальшчыца вырывае руку, замахала на Мілу*). Даруй, дарагая, што не тое кажу.

ЛЁДЗЯ (*працягвае руку*). Маю паглядзі!

МІЛА (*узяла і, разглядаючы, кажа*). Ты шчасця шмат мела. Цябе любілі, таму гора цябе не сагнула...(*Леакадзія занервалася*). Даруй, дарагая, даруйце мне маю бестактоўнасць. Вечна я ўлезу...

ЛЁДЗЯ. Я не пакрыўдзілася. Проста, цяжка аб гэтым успамінаць. Так і не прывыкла да гэтай раны на сэрцы: згубіць дзіця – пакута бясконца. Але трэба жыць, пакуль живеца. Лявон Францавіч! Раздавайце карты!

МІЛА. Лічу, не варта. Пасля такога высокага, Эдзічак, як мяркуеш? (*Эдуард ківае*). Тым больш, што нам з табой і не шанціць у гэтай гульні, Лёдзячка.

ЛЯВОН (*напявае*). Не везет в жизни, повезёт в любви.

МІЛА. А гэты ўсё пра “любовь”.

ЛЯВОН. Любви все возрасты покорны.

МІЛА. Чула ўжо, не паўтарайся! (*Наступіла паўза*). Мо ўжо па сваіх вуглах? (*На Вязальшчыцу*). Як думаеш? (*Вязальшчыца ківае галавой*). Ну, і пойдзем. Памажыце мне. (*Пачынае збіраць Вязальшчыцу. Усе развітваюцца. Эдуард цалуе жанчынам рукі. Лявон дапамагае Міле.*)

Святло гасне.

З’ЯВА 7

У пакоі Леакадзія і Эдуард гуляюць у шашкі.

ЛЁДЗЯ. Эдуард Іванавіч! Спецыяльна паддаецца?

ЭДУАРД. Ни в коем случае.

ЛЁДЗЯ (*з воклічам*). Тады я бяру адну, другую. (*Пацірае рукі*).

ЭДУАРД. А я беру вашу одну, другую, третью.

ЛЁДЗЯ (*не адразу*). А вы такі хітры ліс?

ЭДУАРД. Прошу прощения! У меня разряд мастера.

ЛЁДЗЯ. Якія людзі побач са мной! А я ўсё больш у “карцішкі”. Была ў нас добрая кампанія: па чацвяргах збіраліся ў мяне, па аўторках – у Капскіх, па выхадных – у Дуліцкіх.

Моўчкі абдумваюць чарговы ход. З-за дзвярэй пакая чуюцца галасы, спачатку песня даносіцца невыразна, а з цягам часу – усё выразней:

Хрыста прывячайце!

Хрыста прывячайце!

Хрыста прывячайце,

Каляды спраўляйце,

Каляды спраўляйце,

Каляды спраўляйце!

Каляды нам дайце,

Каляды нам дайце!”..

Вось песня абарвалася побач з іх дзвярыма і Леакадзія ўпускае Мілу – Казу і Лявона – Цыгана.

МІЛА. Каза рагата

Зыча жыць багата.

ЛЯВОН. А дзе калядоўшчыкаў стрэнуць дабром,

Шчасце і радасць паселяцца ў дом.

ЛЕАКАДЗІЯ (*падае ім пачастункі*). Торбу насіць даручыла Цыгану?

МІЛА. Я з яго вока не спускаю.

ЭДУАРД. А где ж мой сосед? Он же готовился «торбу» носить.

ЛЯВОН. Прытаміўся. Торба цяжкая, на, патрымай! Прымерся (*Вешае торбу на Эдуарда і садзіцца*).

МІЛА. Не расседжвайся. Людзі ўжо чакаюць. Сталоўку як прыбралі нашы старушэнцы. Нібы ў садку да ранішніка. Пайшлі (*Бярэ Эдуарда пад руку*).

ЭДУАРД. Мы же не участвовали!

МІЛА. Як гэта так? А хто нас чакаў з прысмакамі? А хто песні нашыя слухаў? (*Вядзе да дзвярэй*).

ЛЯВОН (*бярэ пад руку Леакадзію*). Пайшлі! Не дасць і хвілінкі адпачыць.

МІЛА. За сталом адпачнеш. Пайшлі!

Усе выходзяць. святло гасне

З'ЯВА 8

З калідора даносяцца галасы, спевы. Святло запальваецца, заходзяць Міла з Лявонам.

ЛЯВОН. Схаджу за бутэлькай вады ў буфет.

МІЛА. Не пі халодную ваду, зноў перхаць будзеш.

ЛЯВОН. А ўсё ж табе мяне шкада!

МІЛА. Марокі потым з табой: напоі вары, бакі націрай!

ЛЯВОН. От каб мне твае нацерці!

Хапае яе за бачок. Яна б'е па руках.

Заходзяць Леакадзія з Эдуардам.

МІЛА. Ціпун табе на язык! Лячыць ён мяне жадае.

ЛЁДЗЯ. Хто пра лекі гаворыць?

ЛЯВОН. Не хоча, аказваецца, Міла Сымонаўна, каб я загнуўся.

МІЛА. Я хачу, каб вы ўсе доўга жылі і каб не хварэлі аж да самай смерці (*Пачынае здымаць грым, ёй пасабляе Лёдзя*). Мне з вамі так добра.

ЛЁДЗЯ. Прыемна чуць! Дарэчы, і нам з табою. Ты ў нас як сонейка! З табою весела, ля цябе цёпла.

ЛЯВОН. Я ж і кажу: ажно абпальвае.

МІЛА. От язык без касцей.

ЭДУАРД. Вы, Милочка Сымоновна, в нашей старческой компании...

МІЛА. Прабач, Эдзічак, але і думаць так няможна. Не старая, а інтэлігентная кампанія. Да мяне на “Вы” звяртаецца, культурна так, не тое, што я, простая баба. Вось цябе Эдзічкам заву.

ЭДУАРД. Из ваших уст – это как комплимент. Я кажусь от этого себе моложе.

МІЛА. А ты і выглядаеш малайцом. Не тое што Лявон. Укаталі сіўку крутыя горкі.

ЛЯВОН. Укаталі, укаталі, кветачка ты мая калючая. От любіць мяне падкавырнуць.

ЛЁДЗЯ. Хто каго любіць, той таго чубіць.

МІЛА. Я ж без злосці! Гумар трэба разумець!

ЛЯВОН. Яна – гумарыстка. Рэцэпт прыдумала ад тараканаў, чулі?

МІЛА. Не прыдумала, а ўспомніла. Мая маці працавала ў інстытуце мікрабіялогіі. Там яго распрацавалі.

ЛЁДЗЯ. А што гэта трэба варыць дзве гадзіны? Забылася – у мяне ж склероз!

МІЛА. Знайшла чым здзівіць: склероз у яе.

ЛЁДЗЯ. Не горшая з хвароб: заўтра ўжо не помніш, што балела ўчора.

МІЛА. Прыгадваю: дзве гадзіны варыць яечка і бульбіну. Жаўток аддзяліць. (Лявону). Не пытайся, чаму менавіта жаўток, бо сама не ведаю. Галоўнае: добра перацерці яго з бульбінай і борнай кіслатой. Выкласці на паперку і раскласці, дзе яны бегаюць. Во і ўвесь рэцэпт. Танна і надзейна. Дохнуць, як мухі ад дэхлафосу. (Глядзіцца ў люстэрка).

ЛЁДЗЯ. Добрая, добрая маладзіца!

МІЛА. Ці гэта мне здаецца толькі, ці я сапраўды памаладзела?

ЛЁДЗЯ. Куды табе маладзец! Ты і так маладзейшая за ўсіх тут.

МІЛА. Ой, кінь! Наколькі там маладзейшая...

ЭДУАРД. И вам грех жаловаться! Вы чудесно смотрите, Леокадия Генриховна.

ЛЁДЗЯ. Дзякуй, Эдуард Іванавіч! Умеце вы падсаладзіць жыццё.

ЛЯВОН. Ну, я на кампліменты не мастак, але скажу так: нашыя жанчыны самыя лепшыя.

ЛЁДЗЯ. На нашым паверсе.

ЛЯВОН (адчыняе дзверы і дапамагае Вязальшчыцы ўкаціцца). Ва ўсім доме, гэта точна.

ЛЁДЗЯ (дапамагае яму ўладкаваць жанчыну, звяртаецца да яе). І сёння не адпачнеш? Будзеш круціць петлі? (Вязальшчыца смяецца, ківае галавой). От, працаўніца. Пэўна, на камбінаце ў перадавіках хадзіла? (Вязальшчыца ківае)

МІЛА. А дзе ж здароўе паклала? Цяпер во нікому не патрэбна

Вязальшчыца з бодем у вачах згодна ківае галавой.

ЛЯВОН. Ну, працуй, працуй, распрацоўвай рукі. А нам, трутням, даруй! Вечар яшчэ доўгі. Згуляем яшчэ пару партый (*Да астатніх*). У мяне ёсць канкрэтная прапанова.

МІЛА. Прабач, Лявонка. Але ў культурным грамадстве, наперад слухаюць жанчын.

ЛЯВОН. Калі ласка, кветачка калючая. Слухаем цябе.

МІЛА. А калі б прагулянт... Якое ёмкае слова мы прыдумалі “прагулянт”. Дык вось, каб ён распавёў нешта пра каханне: верш, песню, гісторыю, але каб на гэту тэму

ЛЁДЗЯ. Вершы і песні ўжо былі.

ЛЯВОН. Дазволь, даражэнькая Мілачка Сымонаўна, сказаць – не. А ты як, Эдуард?

ЭДУАРД. Я тожэ забыл как-то эту тему.

МІЛА. Няўжо сваім жанчынам ніколі не прызнаваўся?

ЛЯВОН. Нікому і ніколі!

МІЛА. Тады не дзіўна, што яны табе ручкамі махалі (*Да Леакадзіі*). Гавары сваю прапанову!

ЛЁДЗЯ. У мяне няма ніякай ідэі.

МІЛА. Як так? Ты ж чалавек творчы.

ЛЁДЗЯ. Уступаю Лявону Францавічу.

МІЛА. Гавары цяпер!

ЛЯВОН. Давайце, нарэшце, згуляем, як дарослыя людзі – на грошыкі.

МІЛА. Што? Як у казіно? Толькі дзе яны ў нас?

ЛЁДЗЯ. Грошыкі, значыць, дробязь розная.

МІЛА. А, тады можна. Дарэчы, зараз я прынясу вам гэтую драбязу. У мяне яе цэлы мяшэчак. Я не любіла імі разлічвацца ў свой час. Збяру, збяру, бывала, а потым памяняю. А гэтыя не паспела (*Выходзіць*).

ЛЯВОН. Чулі? Мяшэчак грошай. Ну, Міла Сымонаўна! Не засумуеш з табой.

ЛЁДЗЯ. Так, так! Я без яе закісла б.

ЛЯВОН. А я, можа, і збег бы.

МІЛА (*вяртаецца*). Ад каго збег бы?

ЛЯВОН. Не ад цябе, не ад цябе. Ад цябе ні на крок!

МІЛА. І я ад вас ні на крок, аж пакуль кастлявая. Ой! Даруйце. Не наклікаць бы! (*Паказвае мяшэчак*). Во колькі! Так, хлопцы! Вы ў нас людзі з грашыма, дзякаваць Богу. Мая прапанова такая. Колькі тут і чаго не ведаю. Але так: я вам жменю, а вы мне – колькі не шкода.

ЛЯВОН. Згода!

ЭДУАРД. Согласен.

ЛЁДЗЯ. Згодна. Толькі сёння мне спатрэбіцца невялічкі крэдыт.

МІЛА. Табе беспрацэнтны даю. (*Кідае ёй жменю грошай*).

ЛЯВОН (*працягвае купюру*). Разлік на месцы.

МІЛА. Не! Гэта зашмат!

ЛЯВОН. Па тваёй прапанове. Колькі не шкада. А мне для добрага чалавека не шкада.

Эдуард таксама падае грошы.

МІЛА. Ну. За мной не прападзе, як кажуць. Неяк я вам сваю фірменную салату зраблю. І рыбку фаршыраваную. Гэта ў мяне ўдаецца: пальчыкі аблізваць будзеце.

ЛЁДЗЯ. Значыцца, гуляем, як дарослыя людзі. Па колькі ж кладзём у банк?

МІЛА. Па грошыку, як дамаўляліся. Будзем ашчаднымі гулякамі.

ЛЁДЗЯ. І яшчэ: не перажываць моцна за пройгрыш. Дамовіліся?

МІЛА. Калі не перажываць, навошта гуляць. Перажыванні – маленькія стрэсы. А стрэсы, кажуць, лечаць.

ЛЯВОН (*раздаючы карты*). Мне, праўда, больш падабаецца, калі з-пад стала “козлік” бляе.

МІЛА. Такую радасць можам табе дазволіць.

ЛЯВОН. Не! Адзін я на гэта не згодзен. Каб і ўсе так рабілі.

ЛЁДЗЯ. Пабойцеся Бога, Лявон Францавіч. Я ж бы з каленяў не паднялася.

Не! Дамовіліся на грошыкі і будзе.

Ідзе гульня з характэрным пастукваннем і выкрыкамі. На гэты раз Міла выйгрывае і таму з радасным воклічам абдымае Эдуарда, Лявона.

МІЛА. Дзе мой мяшэчак? (*Знайшла, кладзе туды выйгрыш*). Во набяру поўненькі і зноў вам рэалізую.

ЭДУАРД. А чаму в мешочек?

МІЛА. А куды было гэтае смецце? (*Хітра прыжмурыўшыся*). Лявон! Я свой загашнік абнародавала! А ты свой – слабо?

ЛЯВОН. Слабо?

МІЛА. Слабо!

Лявон шпарка выходзіць.

ЛЁДЗЯ. Ён што? За сваім мяшэчкам?

МІЛА. Зараз убачыш.

Вязальшчыца падзвае Эдуарда і прымярае на ім шалік).

– Дарэчы, калі ты сваю абнову пакажаш?

ЛЁДЗЯ (*да Вязальшчыцы*). Паказаць?

МІЛА. Паказвай, паказвай!

Вязальшчыца згодна ківае галавой. Лёдзя апранае ажурны жакет і ходзіць у ім як на подыуму.

– От ручкі залатыя ў нашай свечачкі! *(Абдымае і цалуе яе)*.

Вяртаецца Лявон з чайнікам у руцэ.

ЛЁДЗЯ. Гэта ж чайнік *(Рагоча)*. Грошы ў чайніку?

МІЛА. Гэта яго банк. Валютны пры тым!

ЭДУАРД. Ничего не понимаю

ЛЯВОН. О! Самы надзейны банк. Ніводзін злодзей не згадае. А вось, як ты, мая дарагая, іх угледзела?

МІЛА. Збіралася браць каструлю, ды ўбачыла чайнік: дай, думаю закіпячу ваду у чайніку. А як падняла накрыўку – у вачах пазелянела.

ЛЯВОН. Старая гісторыя. З маёй суседкай нігер жаніхаўся. Ён у мяне і мяняў свае даляры. Ён мне пяць зялёненькіх, а я яму – пяць сіненькіх. А куды было класці? У банк? Замялі б! А тут чайнік новенькі купіў. Ну, і пачаў у яго класці.

ЛЁДЗЯ. Дзіўна, што ніводная з вашых жонак іх не апрыходвала.

ЛЯВОН. Мне самому было дзіўна. Старым чайнікам карысталіся. На новы не прэтэндавалі, а я і не хваліўся. Ну, ляжала капейчына. Я і забыўся, лічы.

МІЛА. Дзіўна, што апошняя твая іх не ўнюхала.

ЛЯВОН. Яна карысталася фірменным чайнікам.

МІЛА. Ну, і дзякаваць Богу трэба. Хоць што-небудзь табе дасталася...

ЛЯВОН. Тут іх не так ужо і шмат. Але тое-сёе маецца. І на каву, і на гарбату, і да гарбаты.

МІЛА. Ловім на слове, даражэнькі. Гуляйма далей! Кладзем па грошыку.

Ідзе гульня. Першым заканчвае Лявон. Ён радасна пацірае рукі.

МІЛА. Дарэчы, паважаны, больш шкарпэткі цыраваць не буду. Будзеш новыя купляць.

ЛЯВОН. Як скажаш!

Вязальшчыца рукою кліча Лявона да сябе і прымярае на яго руцэ вязанне. Потым параўноўвае з другой шкарпэткай і задаволена перадае іх Лявону.

ЛЯВОН. Гэта мне? *(Вязальшчыца ківае. Лявон прыкладае да твару)*. Якія мякенькія, дзякую! Шчыра дзякую!

Лявон укланчвае перад ёй, цалуе руку і тут галава яго рэзка падае ёй на калені, жанчына спрабуе яе спіхнуць, нешта мармыча, але раптам нешта зразумела, занервалалася, пачала падзваць людзей і, нарэшце, з вялікай цяжкасцю выгукнула: “Доктар!” Усе ўскочылі.

ЛЁДЗЯ. Загаварыла!

МІЛА *(кідаецца да Лявона)*. Лявонка!

ЭДУАРД *(пераханіў яе)*. Не надо! Осторожно! Я за врачом! *(Выбягае)*.

Жанчына асцярожна вызваляе сваю руку і нешта шукае ў сваёй кішэні.

МІЛА (*лямантуе*). Лявоначка, прабач! Прабач! Навошта мне быў гэты чайнік?!

ЛЁДЗЯ. Пры чым тут чайнік?

МІЛА. А што тады пры чым?

ЛЁДЗЯ. Сэрца яго радасці не вытрымала.

МІЛА. Якой радасці?

ЛЁДЗЯ. Пэўна, першы раз у жыцці жанчына паклапацілася пра яго: звязала і падарыла яму шкарпэткі. Як ён іх да твару прытуліў! Нібы самі рукі жаночыя!

МІЛА (*наіўна дзівіцца*). Хіба ад радасці паміраюць?

Вязальшчыца спрабуе нешта сказаць.

ЛЁДЗЯ. Ціха, можа, ён і не памёр яшчэ... (*Пасля паўзы*). А калі і памёр, то памёр шчаслівым чалавекам. Мне б такую смерць. Не заслужыла, адчуваю.

МІЛА. Смерць, безумоўна, добрая, але не магу я з ёю змірыцца. Сябе буду зноў вініць. Ляпала языком. Мо ён і крыўдзіўся, ды выгляду не падаваў. Усё ў жарт пераводзіў. Такія сэрцы і рвуцца.

ЛЁДЗЯ. Не вінаватая ты!

МІЛА. Не шанцуе мужыкам са мною. Лявоначка! Скажы-ы слоўца! (*Лявон варухнуўся*). Ой, ён варухнуўся, Лёдзечка. Варухнуўся. Можа, пачуў мяне? Давай яго на сафу. (*Асцярожненька, з дапамогай Вязальшчыцы падымаюць мужчыну на сафу, садзяць*). Лявон, ці чуеш?

Лёдзя ўладкоўвае пад галаву Лявона падушку.

ЛЁДЗЯ. Ціха, ціха! Лявон, не рабіце рэзкіх рухаў!

МІЛА. Эдзкі пабег за доктарам. Трымайся! Не памірай! (*Узяла яго руку ў сваю, да Лёдзі*). Чула, што ў такі момант трэба нешта прыемнае прыгадваць яму.

ЛЁДЗЯ. Ну і гавары. Шапчы на вуха.

МІЛА. Што шаптаць?

ЛЁДЗЯ. Што душа падкажа.

МІЛА (*паўшэптам*). Лявонка! Ты мяне чуеш? Маргні вочкам, калі чуеш? (*Леакадзіі*). Маргнуў, здаецца. Можа б, яму валідолу хоць пад язык пакласці?

ЛЁДЗЯ. У мяне, на жаль, няма.

МІЛА. І ў мяне няма.

Вязальшчыца з цяжкасцю падае ім валідол. Лёдзя кладзе яго Лявону ў рот.

– Ты сасі, Лявонка, сасі. На жаль, ніхто за цябе гэта рабіць не здольны. Трымайся! Трымайся з усіх сіл. Ты нам патрэбен! Як жа мы ў падкіднога без цябе! А хто зноў праз год Цыганом будзе?

За дзвярыма бегатня. Лёдзя выходзіць. Міла апускаецца на калені перад Лявонам і нешта шэпча на вуха. Вязальшчыца са спагадай гладзіць яе па плячы. Вяртаюцца Лёдзя з Эдуардам і ціха назіраюць за карцінай, аж пакуль рука Лявона не легла на плячо Мілы.

ЛЁДЗЯ (*пахрысціўшыся*). Дзякуй, Госпадзі! Жывы!

ЭДУАРД. Да. Было б очень прискорбно...

МИЛА (*узняўшы галаву*). Сэрцанька яго ўжо б'еца роўненька... Лявон! Не палохай нас!

ЛЯВОН (*адкрыўшы вочы*). Ой, як было... лёгенька... паміраць... Але... нейкі голас... сказаў: “Вяртайся! Вяртайся, там цябе любяць”. Во і вярнуўся... Як жа без мяне нашыя пасядзелкі... абыдзецца...